

Dorota SOŚNICKA, Dr. habil., a. o. Professorin für die deutschsprachige Literaturwissenschaft am Institut für Germanistik der Universität Szczecin, Leiterin des Lehrstuhls für Literatur und Kultur Deutschsprachiger Länder. Germanistikstudium und 1998 Promotion an der Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań (*Wie handgewobene Teppiche: Die Prosawerke Gerhard Meiers*, Bern 1999; ausgezeichnet mit dem Preis des polnischen Ministers für Hochschul- und Bildungswesen); 2009 Habilitation an der Universität in Łódź mit der Arbeit *Den Rhythmus der Zeit einfangen: Erzählexperimente in der Deutschschweizer Gegenwartsliteratur unter besonderer Berücksichtigung der Werke von Otto F. Walter, Gerold Späth und Zsuzsanna Gahse* (Würzburg 2008). DAAD- und Humboldt-Stipendiatin, Stipendiatin der Schweizerischen Kulturstiftung „Pro Helvetia“ und der Kulturstiftung des Kantons Thurgau; Mitglied u. a. der Internationalen Alfred-Döblin-Gesellschaft (IADG), der Gesellschaft für Erforschung der Deutschschweizer Literatur (G.E.D.L.), der Internationalen Vereinigung für Germanistik und der Societas Humboldtiana Polonorum. Zahlreiche Publikationen zur Erzähltheorie sowie zur deutschsprachigen Gegenwartsliteratur, insbesondere zur Literatur der deutschen Schweiz, u. a. Mitherausgeberin der Sammelbände *Ein neuer Aufbruch? 1991–2011: Die Deutschschweizer Literatur nach der 700-Jahr-Feier* (mit M. Pender, 2012) und *Fabulierwelten: Zum (Auto)Biographischen in der Literatur der deutschen Schweiz. Festschrift für Beatrice Sandberg zum 75. Geburtstag* (mit I. Hernández, 2017), Redaktorin der Zeitschrift „Colloquia Germanica Stetinensia“.

dorota.sosnicka@usz.edu.pl

ZMARŁ EGON BAHR, PRZYJACIEL POLAKÓW I RZECZNIK POKOJOWEJ WSPÓŁPRACY

Egon Bahr to przede wszystkim twórca, współtwórca i realizator polityki Wschodniej Willy’ego Brandta. Gdy już przeszedł na tzw. emeryturę, przyczynił się m. in. do powstania stowarzyszenia ost-west-forum Gut Gödelitz. Egon Bahr ostatnimi laty wspierał konferencje naukowe organizowane wspólnie przez ost-west-forum Gut Gödelitz i Międzywydziałowe Centrum Badań Niemcoznawczych Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku. Przedłużał w ten sposób – jak się kiedyś wyraził – „swoją” (gdy był na ministerialnych stanowiskach) politykę Wschodnią. Szczególnie popierał polsko-niemieckie spotkania biograficzne, których w Gödelitz i w Pułtusku odbyło się kilkanaście. Ich efektem jest m. in. książka *Historia pamięcią pisana. Biografie polsko-niemieckie* (Pułtusk 2014), w opracowaniu jest jej drugi tom. Wspierał też seminaria na następujące tematy: „Polska i Niemcy w UE”, „Neoliberalizm w Polsce i w Niemczech”, „Wpływ stereotypów w Polsce i w Niemczech na proces pojednania i współpracy”. Efektem tego ostatniego przedsięwzięcia jest równocześnie dwujęzyczna

książka zatytułowana *Polska między Niemcami a Rosją* pod redakcją Tomasza G. Pszczółkowskiego i niżej podpisanego (Pułtusk 2011). Ostatnio był gorącym zwolennikiem inicjatywy przeprowadzenia badań porównawczych na temat „Kultury pamięci w Polsce i w Niemczech”, które Akademia Humanistyczna, we współpracy z Instytutem Germanistyki UW oraz stowarzyszeniem Wschód-Zachód (ost-west-forum), będzie realizowało w najbliższych latach pod kierownictwem naukowym prof. Pszczółkowskiego.

Nasz Mistrz, jak nazywaliśmy Egon Bahr, urodził się 18 marca 1922 r., zmarł 19 sierpnia 2015 r. W nekrologu Jego żona Adelheid Bahr, wykonując wolę męża, prosiła, aby zamiast wieńców i kwiatów przekazać pieniądze na konto ost-west-forum Gut Gödelitz (Kreissparkasse Döbeln, Konto 35 003 721, BLZ 860 554 62) na dalszą działalność stowarzyszenia! Wspominam o tym, gdyż ten nekrolog jest dowodem niezwykle zaangażowania Egona Bahra (do samego końca) w polsko-niemiecką współpracę, także poprzez, a może teraz przede wszystkim, organizacje pozarządowe. Twierdził bowiem, że to, co dotąd udało się naszym krajom osiągnąć, trzeba nieustannie potwierdzać żywą współpracą i to we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego i społecznego, także współpracą naukową, a nade wszystko na poziomie zwykłych ludzi (stąd m. in. inicjatywa spotkań biograficznych).

Egon Bahr nie tylko przyczynił się do wykreowania polityki odprężenia i pojednania pomiędzy Polakami a Niemcami po II wojnie światowej, ale głęboko wierzył w to, że Europejczykom uda się obecny proces integracji, a w stosunkach polsko-niemieckich – pokonać odwieczne wzajemne niechęci. Był jednak przede wszystkim *spiritus movens* szanowanej do dziś w Europie polityki Wschodniej Willy’ego Brandta. I za to, co dziś – dzięki tejże polityce – jest faktem, należy mu się wielki pomnik pamięci. Szacunek i uznanie!

Egon Bahr był najpierw znakomitym dziennikarzem, potem dyrektorem Urzędu Prasy i Informacji w Berlinie Zachodnim, następnie dyrektorem ministerialnym w Urzędzie Spraw Zagranicznych RFN, by „zakończyć” karierę polityczną przy boku Willy’ego Brandta w Urzędzie Kanclerskim jako sekretarz stanu. Istotne było to – o czym dziś wielu zapomina (gdyż szczytujemy się traktatem z Niemcami „O dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy”, podpisanym już po transformacji) –, że brał czynny udział w rokowaniach polsko-niemieckich już w 1970 roku, uwieńczonych – co należy przypomnieć i podkreślić – uznaniem przez RFN granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. Wspólnie z Willym Brandtem dokonali czegoś, co jeszcze w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku wydawało się niemożliwe.

Był też Egon Bahr autorem kilku książek, np. wydanych w 2013 r. wspomnień *Erinnerungen an Willy Brandt* (Propyläen – Ullstein Buchverlag), w których ze szczegółami opisał, jak się to wszystko po obu stronach Odry rodziło i kształtowało. Warto byłoby tę książkę przetłumaczyć, chociaż znającym język niemiecki polecam ją w oryginale. Książka obejmuje dwa

główne rozdziały życia autora: okres jego pobytu w Berlinie oraz okres jego ścisłej współpracy z Willym Brandtem, już jako Kanclerzem w Bonn.

Bahr i Brandt poznali się pod koniec lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku. Późniejszy kanclerz RFN, wówczas urzędujący burmistrz Berlina Zachodniego, uczynił Bahra swoim rzecznikiem prasowym. Mimo powstania muru berlińskiego obaj wykreowali i wdrożyli nową „Politykę Wschodnią”, której realizacja do dziś jest największym osiągnięciem kanclerza Brandta. Były prezydent RFN Richard von Weizsäcker, który również uczestniczył czynnie w pracach ost-west-forum Gut Gödelitz (którego przewodniczącym zarządu jest Axel Schmidt Gödelitz), powiedział kiedyś publicznie, więc mogę to powtórzyć, że Willy Brandt i Egon Bahr byli – jeśli chodzi o politykę Wschodnią – „duchową jednością”. A Willy Brandt zapytany na łożu śmierci przez swego syna Larsa, kogo uważał za swego najlepszego przyjaciela, jednym tchem wyznał: EGON!

Egon Bahr – o czym warto pamiętać – z upoważnienia Willy’ego Brandta skutecznie wprowadzał w życie opracowaną przez nich wspólnie Politykę Wschodnią. We wspomnianej książce Bahr ukazuje Kanclerza jako niezłomnego człowieka, zaangażowanego „bez reszty” w proces odprężenia i pokoju w Europie i na świecie oraz rzecznika pojednania z Polską!

Egon Bahr urodził się w Turynii, był też – już po odejściu Brandta – ministrem rządu RFN do spraw współpracy gospodarczej z NRD i zbudował podwaliny nie tylko zjednoczenia Niemiec, ale i dzisiejszej roli Niemców w Unii Europejskiej! Ma olbrzymi wkład – co również trzeba podkreślić – w zainicjowaniu rządów „wielkiej koalicji” w Niemczech. Do końca swych dni pozostał „duszą” niemieckiej socjaldemokracji (SPD). Wszystkim tym sprawom oddał wiele lat swego życia, szczególnie jako „Bundessgeschäftsführer SPD”. Kierował ponadto Instytutem „für Friedensforschung” w Hamburgu.

Podsumowując: Egon Bahr był człowiekiem, który ostro widział konflikty naszego świata po II wojnie światowej i łagodnie, „pokojowo” je rozwiązywał; był człowiekiem, który potrafił głosić prawdę, nie zrażając przy tym nikogo, był człowiekiem, który „nie ugiął się” przed Murem Berlińskim ani okresem tzw. zimnej wojny, a respektując interesy przeciwników realizował konsekwentnie swoje cele w duchu pokory, pokoju i pojednania. Nie poniżał nigdy żadnego z partnerów – szukał porozumienia w przekonaniu, że to, co jest, nie musi być takim jakim jest. Do końca swych dni był Niemcem myślącym „po europejsku”, doceniającym Polaków i Polskę, popierającym nasze aspiracje i rozumiejącym doznane krzywdy.

Miałem zaszczyt wielokrotnie otrzeć się o Jego idee – jako członek Kuratorium ost-west-forum Gut Gödelitz bez wahania zaakceptował powstanie w jego ramach sekcji „polskiej”. Doceniam Go jako człowieka, który konsekwentnie dążył do dzisiejszego partnerstwa Polaków i Niemców i przyczynił się do przełamania wiekowych wzajemnych uprzedzeń oraz do rozwinięcia współczesnej dynamiki partnerskich kontaktów, doprowadzając do normalności

wzajemne relacje polsko-niemieckie. I choć daleko jeszcze do stanu idealnego, uważał, że ten pozytywny proces musi być kontynuowany.

Jako urodzony w roku 1922 doskonale pamiętał i nie wstydził się tego nigdy głośno wypowiadać, że to Niemcy, napadając w 1939 r. na Polskę zapoczątkowali drugą wojnę światową, że przekształcając Polskę w Generalną Gubernię, dokonywali w latach 1939–1945 brutalnej eksterminacji narodu polskiego (nie tylko żydowskiego). Egon Bahr wielokrotnie potępił publicznie niemiecki obóz zagłady w Auschwitz i inne obozy założone w okupowanej Polsce. Potępił także totalne zniszczenie Warszawy po Powstaniu Warszawskim i wypędzenie z miasta jej mieszkańców, których wywożono do obozów koncentracyjnych i obozów pracy przymusowej lub rozstrzeliwano.

Egon Bahr budował swoją politykę wschodnią po to, aby takie straszne wydarzenia już nigdy się nie powtórzyły. Walnie przyczynił się do budowania od podstaw dzisiejszej demokracji w Niemczech. Był także wśród tych, którzy popierali starania Polski o uzyskanie członkostwa w UE.

Cześć Jego pamięci!

KAROL CZEJAREK
Warszawa/Pułtusk

Karol CZEJAREK, Dr. phil., Professor an der Humanistischen Hochschule in Pułtusk. Studium der Germanistik an der Universität in Poznań, Promotion 1990. Literaturwissenschaftler und Übersetzer (u. a. H. H. Kirst, G. Heym, G. Kunert). Verfasser einer Monographie über Anna Seghers und des Buches: *Nazizm, wojna i III Rzesza w powieściach Hansa Hellmuta Kirsta*. Mitinitiator des ost-west-forums Gut Gödelitz und Mitherausgeber des Buches *Polen zwischen Deutschland und Russland*. Kontakt: karolczejarek@uw.edu.p